

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

כי תצא

אנוס

בין המצוות הרבות הנלמדות בפרשה התורה דנה בנערה שנאנסה במקום שאין בו איש, וקובעת:

"וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לְנַעֲרָה חֲטָא מִוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יִקֹּוּם אִישׁ עַל רַעְהוּ וּרְצַחוּ נָפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה" (דברים כב, כו).

מפסוק זה למדו חכמינו כי "אנוס – רחמנא פטריה"¹, ופסק הרמב"ם בהלכות סנהדרין (כ, ב) כי חל איסור על בית הדין להעניש אדם שעבר עבירה שלא מרצונו אלא משום שהיה אנוס.

מה הוא הגדר של אנוס?

הגמרא במסכת שבת מלמדת שכל מי שלא ידע על קיומם של איסור או של מצווה ועבר עליהם נקרא אנוס. התוספות הרחיב את ההגדרה לאדם שיצרו תוקפו – הנחשב במקרים מסוימים למי שאינו אחראי למעשיו.

הבנה זו שימשה בידי הרב קוק קו הגנה מרכזי בהתמודדות עם מציאות שהייתה שכיחה בזמנו – מציאות של ילדים שעזבו את עולם התורה והמצוות. לאב שזעק מכאב על עזיבת בניו את דרך התורה כתב הרב קוק שאָל לו להרחיק את ילדיו בשל חטאיהם אלא אדרבה, עליו לקרבם, משום שהם אנוסים מרוח הזמן.

ואלו דבריו באיגרת קלח:

"כן, ידידי, הנני מבין הרבה את דאבון לבבו, אבל אם יחשוב כבוד תורתו כרוב המון הלומדים, שראוי בזמן הזה לעזוב להפקר את אותם הבנים אשר סרו מדרכי התורה והאמונה על-ידי זרם הזמן הסוער, הנני אומר בפה מלא שלא זו הדרך אשר ד' חפץ בה. כשם שכתב תוס' סנהדרין כ"ו ע"ב ד"ה החשוד, דיש סברא לומר דלא יפסל חשוד על העריות לעדות משום דחשיב כמו אנוס, משום דיצרו תוקפו, וכהאי גוונא שכתב כן תוס' גיטין מ"א ע"ב ד"ה כופין, שכיון שהשפחה משדלתם לזנות חשיבי כאונסין, כן היא ה"שפחה בישא" של זרם הזמן, שנתנו לה מן השמים שליטה טרם שתכלה לגמרי ותנדוף כעשן, שהיא משדלת בכל כשפיה הרבים את בנינו הצעירים לזנות אחריה. הם אנוסים גמורים וחלילה לנו לדון אנוס כרצון".

הרב גורס שמי שמאמין בסגולת ישראל אינו רשאי להתייחס מהבנים, כי ודאי יחזרו בתשובה – ומסיים בזו הלשון:

"על-כן יש מכל אלה אחרית ותקווה. הנשמה הפנימית של קדושת ישראל מסתרת בקרב לבבם בכמה מדות טובות הנמצאות בהם".

אל לנו לדון את זולתנו, שכן איננו יודעים מהם התהליכים שהביאו אותו להתרחק מתורתנו הקדושה.

התבוננות חיובית על הזולת היא אשר תרומם אותו ותסייע לו לשוב אל שורש נשמתו.

שאל דוד בוצ'קו

¹ בבא קמא כח, ב, ועוד.